

ODL Difficulties in Bacău University
Dificultăți ale învățământului la distanță în Universitatea din Bacău

Venera COJOCARIU
Universitatea din Bacău

Abstract

The development of the contemporary society, as an expression of an unprecedented technological rhythm, sets it (slower or faster, accordingly to different socio-cultural spaces) towards Informational Society. This, through its interdependencies, will produce radical changes in the educational system. What the educational radio-TV shows, the close TV school circuit, the computer networks that link Universities, the educational satellite channels, the open distance learning system cover today could become, in some countries, very soon history. Here, in a XXI Century University, even if there are huge efforts, many of the open distance learning capabilities are unrealizable. These notes are centered upon some of the most important of these hardships found at a beginning road at Bacău University. We proposed a systematized attempt to present the following types of difficulties: paradigmatic, management, material, educational and psychological. We believe that the way in which we are trying to overcome them makes our shared effort to be channeled toward this direction as well as the interest for a real development of a future learning type in a society which is still - very painful - with its face oriented towards "its past evil".

Simțim cu toții că trăim într-un univers în care tehnologiile interactive au pătruns atât de mult în viața noastră încât au reușit să schimbe societatea ca și expectanțele indivizilor/comunităților, în toate subsistemele ei, inclusiv în plan formativ, astfel încât determină o *reformă* a modului nostru de a gândi și acționa, inclusiv o *reformă educațională*. Evoluția rapidă către o societate cognitivă, șocurile deja previzibile ale viitorului din direcția informatizării societății, globalizării economice și presiunilor unei noi civilizații științifice și tehnice îndeamnă școala să depășească experiența tradițională și să gândească în ce măsură poate fi mai aproape atât de nevoile de formare permanentă din ce în ce mai ample ale unor categorii tot mai cuprinzătoare de cursanți cât și de tehnologia cea mai avansată, capabilă să rezolve problemele competitivității și să depășească bariere spațiale, temporale, lingvistice, culturale. Dintr-o asemenea autointerogare, asociată progresului din planul tehnologiilor informației și comunicațiilor și ca expresie a conștientizării nevoii școlii de a ține pasul cu cerințele societății informaționale, s-a constituit *învățământul la distanță*. În aceste condiții, învățarea continuă realizată în această formă se instituie cu forța unui nou stil de studiu, de viață, caracterizat prin masificare și globalizare a învățării atât la nivel individual cât și organizațional, capabil și chemat să modifice aptitudini și, mai ales, atitudini (2, 9).

Abordările tradiționale privind procesele instructiv-educative, instrumentele și tehnicile actuale nu mai fac față noilor cerințe, constituind adesea o frână în procesul trecerii către societatea informațională. Pe de altă parte, noile experiențe tehnologice au furnizat copiilor/adulților căi diferite de a interacționa cu informația, de a o identifica și utiliza. Pentru a nu întârzia la întâlnirea cu viitorul, școala trebuie să folosească tehnologia ca resursă educațională.

Necesitatea schimbărilor este evidentă, dar acestea nu se pot produce fără eforturi substanțiale și concertate din partea tuturor actorilor implicați în acest proces: decidenți politici la nivel local, național și regional, manageri, administratori ai resurselor umane, reprezentanți ai sindicatelor și asociațiilor profesionale, profesori, elevi și studenți, cercetători, realizatori și furnizori de produse și servicii bazate pe tehnologiile informației și comunicațiilor (TIC) (2). Tocmai de aceea învățământul la distanță (I.D.) pare a oferi soluții viabile și eficiente la o serie din problemele deja cunoscute ale sistemului tradițional. Convinși de această realitate și aflați în plin proces de restructurare a învățământului românesc după 1990, decidenții domeniului au adoptat un *pachet de reglementări inițiale* prin care această formă de instruire să se poată constitui și în țara noastră: Legea Învățământului nr. 84/1995; Ordinul Ministrului Educației Naționale nr. 3289 din 19 februarie 1998, prin care se înființează centrele de studii pentru învățământ la distanță, Ordinul Ministrului Educației Naționale nr. 3457 din 23 martie 1998, prin care se introduce învățământul la distanță în universități, Ordinul Ministrului Educației Naționale nr. 4879 din 27 octombrie 1998 prin care se echivalează învățământul la distanță cu alte forme de învățământ în sensul Legii învățământului (1995), Ordinul Ministrului Educației Naționale nr. 5073 din 24 noiembrie 1998 prin care se stabilește statutul învățământului la distanță în universități, Hotărârea Guvernului României nr. 1011/2001 privind organizarea și funcționarea învățământului la distanță și a învățământului cu frecvență redusă în instituțiile de învățământ superior (Monitorul Oficial al României, partea I, nr.678/26.10.2001) și a Legii nr. 88/1993 privind acreditarea instituțiilor de învățământ superior și recunoașterea diplomelor, republicată, prin care sunt abilitate să organizeze învățământ la distanță specializările universitare autorizate provizoriu sau acreditate.

Pe acest temei, *Universitatea din Bacău* a constituit, prin adresa M.E.N. – O. N. I. D. D. nr.12/20.04.1999, *Centrul pentru Învățământ la Distanță* (C.I.D.) care are statut de departament și se subordonează direct Senatului universității.

Dincolo de aparenta multitudine a actelor juridice care asigură premisele pentru întemeierea și funcționarea I.D. și C. I. D. din universitatea băcăuană, rămâne (încă) un mare nucleu de probleme cu implicații practice pe care și alte unități de învățământ care organizează I. D. s-au văzut nevoite să le rezolve într-un timp foarte scurt, pe măsura desfășurării procesului didactic. Dintre acestea, vom analiza în continuare câteva, sistematizate în următoarele categorii: paradigmatică, manageriale, materiale și psihopedagogice.

Dificultățile paradigmatică ies la iveală de la nivel legislativ și până în planul raporturilor interumane, așa cum se constituie ele prin procesul învățământului la distanță. Dintre acestea evidențiem câteva:

- mentalitatea educatorilor, care, într-un număr semnificativ, privesc cu reticență acest tip de învățare, considerându-l o „invenție” sau o imitație neproductivă din punct de vedere didactic pentru specificul învățământului nostru. Cel mai adesea, apreciază că este substituentul cosmetizat al învățământului fără frecvență;

- atitudinea profesorului vis-a-vis de schimbarea rolului său este determinată de nivelul său cultural. Unii nu pot depăși imaginea îngustă conform căreia școala reală nu este asociată cu computerele; ea există, în viziunea lor, numai în tema de acasă, trecerea dintr-o clasă într-alta, mediile școlare și alte operațiuni pe care le asociază cu educația. Alții, care se hotărăsc să utilizeze tehnologia, o fac rar și selectiv, deoarece nu știu cum să o integreze în ceea ce fac (7);

- înțelegerea necorespunzătoare a rolului tehnologiei moderne, în calitate de scop, de bază materială modernă, eventual disciplină de studiu și nu până la ultimele ei consecințe, care fac din ea strategia cea mai potrivită de învățare într-o societate cognitivă (idem), autentic vehicul pentru educație (6);

- modul relativ dinamic, deschis și accelerat al realizării precizărilor conceptuale, astfel încât toți beneficiarii sistemului să dea aceeași semnificație noțiunilor și principiilor de bază: accesibilitate, flexibilitate, focalizare pe individ, pentru asigurarea optimizării organizării procesului didactic și cât și comunicării. Menționăm aici atât disputele terminologice legate de sintagma învățământ deschis la distanță, învățământ la distanță, de la distanță, educație la distanță precum și precizarea unor termeni cum sunt: consiliere în I.D., evaluare în I.D., feed-back în I.D., materiale de studiu în I.D., manager de curs, tutor, clasă electronică, bibliotecă virtuală, ș.a. În același context, unii dintre profesori nu reușesc să înțeleagă de ce cursurile în regim I.D. trebuie să răspundă unor exigențe specifice cu caracter obiectiv (precizarea unităților de învățare, a obiectivelor operaționale, a sarcinilor de lucru pe parcurs, a temelor de casă, a modalității de evaluare) sau nu sunt suficiente de motivați pentru aceasta. Uneori, responsabilii I.D. ai specializărilor sunt acuzați de formalism, de faptul că îngreunează munca conceptorilor de curs prin asemenea cerințe. De aceea, ei se concentrează evasiv exclusiv pe conținutul învățării, într-un autentic stil tradițional, nerespectând esența acestei forme de învățare și uitând că utilizatorii sunt puternic dependenți de potențialul pedagogic al curriculum-ului suport. Acesta trebuie să substituie interactivitatea uzuală caracteristică muncii profesorului cu studenții în instruirea față-în-față clasică (4), să fie motivant, ilustrativ, cu evaluări formative (10). În același sens recur la numeroase întâlniri directe cu studenții, fiind mereu nemulțumiți de solicitările C.I.D. pe linia activizării suporturilor de învățare și comunicării la distanță;

- credibilitatea programelor de studii în regim I.D., modul de asigurare a evaluării finale, de certificare a competențelor, de asigurare a standardelor. Mulți dintre potențialii clienți, studenți, instituții sau chiar dintre cadrele didactice care nu cunosc specificul său, au îndoieli asupra calității asupra valorii pregătirii profesionale a absolvenților. Modul defectuos, chiar neserios, de organizare a I.D. în unele unități de învățământ corelat cu o anumită parte a presei care a luat atitudine față de astfel de pseudoșcoli au indus ideea că instituțiile de acest tip ar fi adevărate „fabrici de diplome”. Această opinie a început să diminueze, cu atât mai mult cu cât toate centrele pentru I.D. au început a fi supuse unor severe proceduri de autorizare și acreditare, în regim specific, ceea ce nu poate decât să determine un spor calitativ. Până ce primele noastre promoții vor absolvi și vor putea să dea dovada calității muncii lor, problema lui „cum să evităm acreditarea incompetenței prin utilizarea noilor tehnologii?” rămâne una de meditat pentru organizatori, astfel încât potențialele sau realele neajunsuri să poată fi corectate cât mai rapid.

Dificultățile manageriale s-au constituit începând chiar de la nivelul asigurării cadrului legal la nivel de C.I.D. (elaborarea și aprobarea Regulamentului propriu, amendarea lui pe parcursul desfășurării activității în raport cu problemele concrete care s-au ivit). O serie întreagă de aspecte au fost lăsate neacoperite prin legislația în vigoare: gestionarea și redistribuirea fondurilor către universitate/facultate, respectiv specializare (mergând până la bariere în constituirea unui subcont al departamentului), descentralizarea administrativă, constituirea personalului didactic și auxiliar propriu, delegarea responsabilităților (director, responsabili de specializare, responsabili teritorial, referenți, secretari, ș.a.), atragerea și antrenarea cadrelor didactice manageri, mentori și tutori în activitatea I.D., retribuirea și motivarea lor adecvată pentru elaborarea de suporturi de învățare în regim I.D.. Aceasta în condițiile în care ei își desfășoară activitatea directă cu studenții sâmbăta și duminica fiind, în majoritate, aceiași profesori de la învățământul de zi, caracterizat printr-un mare grad de încărcare didactică pe fiecare profesor. La această problemă s-a adăugat faptul că unele specializări se află de-abia la începutul drumului lor academic (Colegiul de Institutori), ceea ce îngreuna foarte mult procesul general al elaborării suporturilor de curs, în particular în format I.D. Alte greutăți se leagă de modalitatea diferențiată de plată a activităților desfășurate în regim I.D., organizarea întâlnirilor directe dintre profesori și cursanți, proiectarea modului de desfășurare a activităților practice (acelea care presupun formarea unor deprinderi profesionale fundamentale: practica pedagogică, activitățile practice din domeniul educației fizice, activitățile de laborator și practica de specialitate-pentru specializarea biologie, practica la firmele economice-pentru specializarea marketing), organizarea activităților de consiliere și de evaluare continuă;

Dificultățile materiale deși au avut o pondere semnificativă (date fiind lipsurile inerente începutului de drum), se pot depăși cu mai multă ușurință decât cele precedente, în măsura în care se constituie din surse proprii resursele financiare și se găsește calea optimă de gestionare a lor. Amintim câteva dintre acestea:

- asigurarea suportului material pentru o activitate în regim specific, achiziția de echipament electronic nou și performant, audio-video;

- asigurarea conectării la Internet – Nu puține sunt vocile care susțin că „fără accesul în Internet, cortina de fier va cădea din nou, de data aceasta din alte motive. În prezent, Internet-ul este singura legătură constantă pe care o avem cu comunitatea științifică din afară, este singura posibilitate pe care o avem de a obține cunoștințe noi, la zi, de a fi informați și, în sfârșit, de a fi "contemporani" în adevăratul sens al acestui cuvânt (3). Rolul Internetului în procesul instructiv-educativ este considerat încă limitat. Este preponderentă facilitatea de comunicare dar rămâne primordială și de importanță majoră problematica software-ului educațional și a calității sale. Probabil că rolul Internetului va crește în viitor, cu condiția soluționării unor aspecte calitative (structura și conținutul cunoștințelor) și legale (drept de autor, securitate, confidențialitate etc.) (3);

- asigurarea soft-urilor educaționale și a calității lor – Studiile (9) evidențiază că rezultatele obținute până în prezent sunt considerate, încă, insuficiente și nesatisfăcătoare, iar una din soluțiile recomandate este constituirea de echipe pluridisciplinare, care să întrunească psihologi, pedagogi și experți TIC (în domeniul tehnologiilor informației și comunicațiilor);

- realizarea rețelelor de învățare în regim intranet și internet- Reforma școlilor în țările dezvoltate a început în anii '80, când școlile au început să experimenteze noi structuri organizatorice, noi forme de conducere și noi căi de a utiliza tehnologia. Prima tentativă a însemnat „adevarea” noilor unelte la vechile metode și computerele au fost utilizate pentru exerciții, pentru procesare de text și pentru alte lucrări simple, aplicații care nu beneficiază de proprietățile interactive ale tehnologiei informațiilor. Totuși, în ciuda beneficiilor pe care le aduc, rețelele de computere rămân nefolosite în cele mai

multe școli. În Statele Unite de pildă, unde 99% din școlile publice au computere și 93% din studenți le utilizează în timpul anului școlar, numai 23% din școli utilizează rețelele (7);

Dificultățile psihopedagogice se focalizează pe *formarea formatorilor în specific I.D.* Date fiind unele dintre principalele caracteristici ale I.D. (învățare independentă și activă în ritm propriu, interes de a învăța prin intermediul Internetului sau videoconferinței, asigurarea contactului cu tutorul ori de câte ori este nevoie, studiul la domiciliu, flexibilitatea programului) (12), partea ce mai grea o constituie pregătirea profesorilor, în condițiile în care o parte din ei manifestă inhibiție psihologică în fața tehnologiei și se tem că o interacțiune indirectă de acest tip le-ar diminua prestigiul (8).

Studiile efectuate în țările care s-au ocupat de pregătirea unor astfel de educatori (7,9) au relevat că una din greșelile frecvente este concentrarea eforturilor în ajutarea profesorilor doar pentru a dobândi competență în utilizarea unui anumit echipament sau soft. Acțiunea s-a dovedit pierdere de timp dacă nu a fost însoțită de înțelegerea contextului educațional în care aceste noi mijloace educaționale pot fi cel mai eficient folosite. O anchetă asupra profesorilor care au lucrat în medii asistate cu tehnologie educațională a indicat că devenirea lor profesională are patru stadii: intrarea, adoptarea, adaptarea și optimizarea. Parcurgerea acestor stadii înseamnă creșterea graduală a competențelor de la adaptarea tehnologiei la vechile metode de predare, la utilizarea dinamică a tehnologiei pentru găsirea, producerea și comunicarea cunoștințelor. Faptul că acest proces durează mai mulți ani indică necesitatea unui program prelungit de pregătire a educatorilor. Natura stadiilor indică faptul că sprijinul care trebuie acordat este atât practic cât și pedagogic: adaptarea programelor, selectarea tehnologiei, evaluarea. În sfârșit, studiile au indicat că profesorii au nevoie de un cadru pentru discutarea experienței lor.

Rolul educatorilor va fi complet diferit: sfătuitor, manager, îndrumător, consilier în învățare, conducător de programe de instruire, factor de susținere a motivației cursanților. Ei vor practica un stil cu totul diferit de stilul academic tradițional, axat pe prelegere și seminar și având o sferă de adresabilitate restrânsă, elitistă. Va fi o interrelație de tip pragmatic, prin telefon, fax, e-mail, pagini web, de masă, dacă și când este nevoie, punctuală, fără să se vadă întotdeauna, fără a acorda comunicării paraverbale și relației de tip afectiv prea mult credit. O asemenea pregătire îi va permite managerului de disciplină să găsească cea mai bună modalitate de a asigura convergența telecomunicațiilor, audiovizualului și a publicațiilor electronice și clasice. Există chiar opinia că într-un asemenea context cursurile nu mai sunt necesare decât pentru motivare și inspirație, nu pentru învățarea propriu-zisă. Din păcate, nu toți profesorii noștri agreează ideea că principalul scop al educației este acțiunea, deschiderea școlii către lumea reală, crearea unui mediu cultural stimulant. În același timp, nici studenții noștri nu sunt pregătiți (tehnologic și psihologic) pentru o asemenea comunicare. Ei se bucură când primesc cursurile pe suport scris, electronic sau CD dar nu demonstrează că sunt capabili să-și gestioneze optim libertatea în direcția ritmului învățării, a selectării esențialului (tentați de cunoștințele banale și de consumatorismul inerent exploziei informaționale și noilor mijloace TIC), gestionării timpului, folosirii surselor bibliografice, evaluării continue. Contactele cu profesorii nu sunt ritmice și de multe ori ei vin către școală cu solicitarea de a organiza activități față în față mai des, resimțind lipsa climatului social școlar și a monitorizării îndeaproape de către cadrul didactic. În același timp, am constatat cu satisfacție modul în care ei s-au dezvoltat sub aspectul autonomiei intelectuale, al încrederii în forțele proprii, al motivației intrinseci.

În raport cu aceste neajunsuri, considerăm că C.I.D. din Universitatea din Bacău va trebui să-și intensifice preocupările în următoarele direcții:

- Fundamentarea legislativă a domeniului – atât prin cunoașterea prevederilor din alte sisteme de învățământ, prin colaborarea intercentre cât și prin elaborarea tuturor normativelor necesare la nivel de centru, printr-o mai bună colaborare cu instituțiile la nivel central abilitate să coordoneze I.D.;

- Dezvoltarea unei rețele a centrelor I.D. la nivel de sistem de învățământ prin intermediul cărora managerii și formatorii I.D. să colaboreze mai strâns, să-și împărtășească experiența, să realizeze proiecte de dezvoltare în comun;

- Parcurgerea, de către toate cadrele didactice incluse în programele de studii I.D., a unor module de formare în această direcție, fie prin activități organizate la nivel central, fie cu prilejul integrării în programe de cercetare pe domeniu;

- O mai riguroasă organizare în direcția asigurării cadrelor didactice colaboratoare, în special la nivelul managerilor de curs. Experiența ne indică faptul că pentru disciplinele de învățământ unde cursul se elaborează în premieră, se impune încheierea contractului cu 10-12 luni înainte, iar acolo unde cursurile trebuie doar reactualizate, cu maxim 6 luni;

- Atragerea, în limite legale, a unui număr semnificativ de cadre didactice tinere în activitatea I.D., atât la elaborarea cursurilor, în calitate de colaboratori, cât mai ales, pentru activitățile de tutoriat;

- Elaborarea, la nivel de centru I.D., a unor materiale suport cum ar fi: dicționar de termeni specifici I.D., ghidul studentului I.D., ghid de lucru al profesorului cu studenții în regim I.D., legislație în domeniu, modele de organizare și funcționare a altor centre I.D., modele de cursuri I.D. realizate în diverse universități, chestionare pentru beneficiarii pachetelor de servicii I.D.;

- Descentralizarea mai pronunțată a deciziei în plan managerial, astfel încât o dată aprobată lista de investiții la nivel de centru I.D., responsabilii de specializări să poată mult mai rapid să asigure procesul de achiziționare a aparaturii, de dotare și amenajare a spațiilor cu destinație I.D.;

- O preocupare constantă pentru achiziționarea și producerea de softuri educaționale de calitate.

Perfect conștienți că suntem la începutul unui foarte dificil drum, că acestor greutăți inerente li se vor alătura pe parcurs altele, nu putem să nu ne exprimăm convingerea că aceasta este traiectoria pe care se va înscrie, în mod obiectiv, *evoluția viitoare a școlii*. Educația permanentă își poate găsi în I.D. una dintre cele mai rodnice căi de a deveni realitate, chiar și pentru utilizatorii modești social, pentru colectivitățile mai retrase geografic sau marginalizate socio/cultural, pentru universitățile mici, ceea ce o face cu atât mai dezirabilă în proiectul de dezvoltare de ansamblu a oricărei comunități academice.

Webografie

Istrate, O., Proiectarea cursurilor pentru I.D.D., <http://www.1educat.ro/resurse/online/proiectare.html>;

Ivaner, L., Internetul ca mijloc de instruire(I), <http://oc1.itim-cj.ro/rilw/97/ivaner-comm.html>;

Ivaner, L., Internetul ca mijloc de instruire(II), http://oc1.itim-cj.ro/rilw/97/ivaner_2.html;

Marian, D., Definiții ale unor noțiuni specifice învățământului deschis la distanță, <http://idd.ro/Chera/htm>;

Marian, D., Învățământul deschis la distanță în Comunitatea Europeană (fragment din documentul „Open Distance Learning in the European Community”), <http://idd.upm.ro/Chera/idd...htm>;

Niculescu, C., Implicațiile sociale și politice ale Internetului, <http://www.racai.ro/~ncristea/...html>;

Rădoi, D., Generația NINTENDO, <http://www.byte.ro/byte95-04/nin.html>;

Rădoi, D., The American University (interviu cu G. Wels, director al Academic Computing Services de la Universitatea Americană din Washington D. C.), <http://www.agora.ro/open/open3/ame.html>;

Trandafir, I., Taraca, C., Învățământul trebuie să țină pasul cu cerințele societății informaționale, [file:///A:/Computerworld Romania nr.- 9\(57\).htm](file:///A:/Computerworld Romania nr.- 9(57).htm);

XXX, Caracteristici ale educației deschise, de la distanță, <http://www.byte.ro/byte97-02/06...html>;

XXX, Introducere privind instruirea prin Internet, <http://www.lmn.pub.ro/~narinmar/index.html>;

XXX, Peterson`s- Distance Learning Assesment, <http://iiswinprd03petersons.com/distance.html>